
Examensarbete i Lärarprogrammet
vid
Institutionen för pedagogik - 2010

DYSLEXI I FÖRSKOLAN

Kan pedagoger upptäcka tendenser till dyslexi och arbeta förebyggande redan i förskolan?

Petra Engström och Karolina Magnusson

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK

Sammanfattning

Arbetets art:	Lärarprogrammet, inriktning mot de yngre åldrarna 210 högskolepoäng. Examensarbete ”Att utforska pedagogisk verksamhet” 15 högskolepoäng i utbildningsvetenskap.
Titel:	Dyslexi i förskolan- Kan pedagoger upptäcka tendenser till dyslexi och arbeta förebyggande redan i förskolan
Engelsk titel:	Dyslexia in preschool- Can teachers detect dyslexic tendencies and do preventive work in preschool?
Nyckelord:	Dyslexi, läs- och skrivsvårigheter, pedagoger, förskolan
Författare:	Petra Engström och Karolina Magnusson
Handledare:	Karin Renblad
Examinator:	Mary-Anne Holfve-Sabel

Bakgrund:

I bakgrunden förklarar vi vad dyslexi är, vilka tendenser som kan leda till dyslexi hos barn, hur pedagoger redan tidigt kan sätta in resurser och vilka arbetsmetoder kan användas ur ett forskningsperspektiv. I slutet av bakgrunden beskriver vi vår teoretiska utgångspunkt utifrån Vygotskijs teorier kring lärande.

Syfte:

Syftet med detta examensarbete är att undersöka om pedagoger redan i förskolan kan upptäcka tendenser till dyslexi hos barn utifrån några specialpedagogers perspektiv. Vi vill också ta reda på om det finns specifika arbetsmetoder som pedagoger kan arbeta med i förskolan.

Metod:

Metoden har en kvalitativ ansats och datainsamling har genomförts via intervjuer. I denna studie har fyra specialpedagoger från tre olika kommuner medverkat.

Resultat:

I vårt intervjuresultat fick vi fram att specialpedagogerna anser att det finns lite kunskap om läs- och skrivsvårigheter och dyslexi på förskolorna, merparten menar dock att förskolorna har ett ”språktänk”. Flera av respondenterna tror att man redan i förskolan kan se tendenser till läs- och skrivsvårigheter. Respondenterna beskriver att genom rim och ramsor, ordförråd och uttal kan man se om de kommer att få svårigheter med språket, men merparten tror inte att man kan se om barnen kommer att få diagnosen dyslexi.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
2. SYFTE	4
2.1 Frågeställningar	4
3. BAKGRUND	5
3.1 Definition av dyslexi och läs- och skrivsvårigheter	5
3.2 Aktuell forskning	5
3.3 Tidiga tecken och insatser	7
3.4 Arbetsmetoder och arbetsmaterial inom förskolan	8
3.4.1 Bornholmsmodellen	8
3.4.2 TRAS	8
3.4.3 Praxisalfabet	9
3.4.4 Språksnabben	9
4. TEORETISK RAM	10
5. METOD	11
5.1 Kvalitativ intervju	11
5.2 Urval	11
5.3 Genomförande	11
5.4 Etik	12
5.5 Reliabilitet och Validitet	12
5.6 Bearbetning och analys	13
6. RESULTAT	14
5.1 Vilka erfarenheter har du av att arbeta med barn som har tendenser till dyslexi i förskolan?	14
6.2 Vilka kunskaper anser du att det finns om dyslexi ute på förskolorna?	14
6.3 Hur kan man som pedagog se tendenser till dyslexi i förskolan?	14
6.4 Vad finns det för olika arbetsmetoder i förskolan som kan användas för att förebygga dyslexi?	15
7. DISKUSSION	17
7.1 Resultatdiskussion	17
7.1.2 Vad är läs- och skrivsvårigheter och vad är dyslexi?	17
7.1.3 Hur upptäcks tendenser till dyslexi?	17
7.1.4 Hur kan tidig språkstimulans förebygga dyslexi?	18
7.2 Didaktiska konsekvenser	20
7.3 Metoddiskussion	20
7.4 Fortsatt forskning	21
8. TACK	22
9. REFERENSLISTA	23
Bilaga 1	25
Bilaga 2	26

1. Inledning

I läroplanen för förskolan står det att ”arbetslaget ska samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling” (Lpfö 98, 2010, s. 11). Vi tror inte att detta citat relateras till barn som har läs- och skrivsvårigheter eller dyslexi, men vi menar att dyslexi ska kopplas ihop med detta citat. Vi anser att det är av stor vikt att pedagoger i förskolan arbetar aktivt med barns språkinläring. Det är extra viktigt att arbeta aktivt med de barn som visar svårigheter med språket.

Vår studie handlar om dyslexi i förskolan. Vi vill undersöka om man kan se tendenser till dyslexi redan i förskolan och om pedagoger kan förebygga dyslexi genom tidig språkstimulans. Det är pedagogerna som lägger grunden för barnens språkinläring, det är därför av stor vikt att de arbetar aktivt med barnens språkutveckling. Vi har själva stora erfarenheter av dyslexi, på grund av att vi båda har diagnosen dyslexi. Vi undrar om vår skolgång kunde ha underlättats om vi fått mer språkstimulans redan i förskolan. Av eget intresse vore det intressant att ta reda på om det redan i förskolan går att arbeta förebyggande mot dyslexi.

Det flesta människor tror vi vet vad läs- och skrivsvårigheter är men frågan är om de vet vad dyslexi eller vad specifika läs och skrivsvårigheter är. För att läsaren ska kunna ta till sig vår studie är det för oss viktigt att vi reder ut begreppen dyslexi och läs- och skrivsvårigheter. Vi tror att det finns en oklarhet i vad dessa två begrepp står för. Dyslexi är en diagnos och dyslektiker har läs- och skrivsvårigheter, medan man kan ha läs- och skrivsvårigheter utan att ha dyslexi.

2. Syfte

Syftet med detta examensarbete är att undersöka om pedagoger redan i förskolan kan upptäcka tendenser till dyslexi hos barn utifrån några specialpedagogers perspektiv. Vi vill också ta reda på om det finns specifika arbetsmetoder som pedagoger kan arbeta med i förskolan.

2.1 Frågeställningar

- Vad är läs- och skrivsvårigheter och vad är dyslexi?
- Hur upptäcker pedagogen om ett barn i förskolan har tendenser till dyslexi?
- På vilket sätt kan tidiga arbetsmetoder förebygga dyslexi?

3. Bakgrund

Vi kommer i detta avsnittet förklara vad dyslexi är och hur det kan visa sig. Vidare kommer vi att beskriva vad forskningen säger om dyslexi; vilka tendenser som kan leda till dyslexi hos barn, hur pedagoger i förskolan redan tidigt kan sätta in resurser och vilka arbetsmetoder som kan användas. I slutet av avsnittet beskriver vi vår teoretiska utgångspunkt utifrån Vygotskijs teori kring lärande.

3.1 Definition av dyslexi och läs- och skrivsvårigheter

Enligt Madison och Johansson (1998, s. 7) kommer begreppet dyslexi från grekiska ordet *dyslexia* och betyder att man har svårigheter med ord och bokstäver. Fridolfsson (2008, s. 217) beskriver att begreppet läs- och skrivsvårigheter är en benämning som involverar alla som har svårt med att lära sig läsa och skriva, oavsett orsak. Williams och Lynch (2010, s. 67) menar att det finns en rad olika myter om dyslexi. En av myterna de beskriver är att förr i tiden kopplade samhället ihop dyslexi med hjärnskador. I dagens samhälle är förklaringen att dyslexi är en specifik typ av läs- och skrivsvårighet. Andersson, Belfrage och Sjölund (2006, s.11) uttrycker att genetiska faktorer kan ligga till grund för dyslexi och att funktionsnedsättningen inte har någonting med intelligensen att göra.

Andersson (2006, s.18) tar upp olika faktorer som kan känneteckna att ett barn har dyslexi. Det kan till exempel vara att barnet uppvisar något av följande:

Visar lite intresse för bokstäver, ord och böcker

Försenad språkutveckling

Har svårt med matematikens lästal

Har svårt att koncentrera sig

Hittar på saker för att slippa att läsa och skriva

Har svårt att komma ihåg och följa instruktioner

Enligt Gillberg & Ödman (1994, s. 21) delas vanligen dyslexi in i tre olika typer. Den första och vanligaste typen är *fonologisk dyslexi*, där man bland annat har svårt att skilja på bokstäver som är ljudmässigt lika varandra så som t.ex. b-p, d-t, k-g. I den fonologiska dyslexin är svårigheter även att kunna imitera tal och att uppfatta skillnaden mellan olika ljud. Den *visuella dyslexin* innefattar svårigheter med att läsa hela ord. Sist finns en *blandad dyslexi* som innefattar fonologisk störning och visuella svårigheter.

Dyslexi har kallats för västvärldens vanligaste folkhälsoproblem och 5-10% av Sveriges befolkning har denna diagnos enligt Juha och Finer (2008, s. 25).

3.2 Aktuell forskning

Lundberg (2006, s. 55) beskriver att det finns en stor entusiasm hos forskarna att hitta en förklaring till vad som orsakar dyslexi. Han menar att det på grund av detta uppstår mycket myter och fördomar kring dyslexi i forskningar. Många forskningsresultat visar på olikheter gentemot varandra vilket Lundberg menar beror på att tester och urval genomförts på olika sätt.

Under åren som gått har teorierna kring vad som ligger till grund till dyslexi varierat, menar Myrberg (2008). Redan på 1970-talet var forskarna inne på att dyslexi hängde ihop med den fonologiska medvetenheten (språkljudet), än idag är forskarna inne på samma spår. Dyslexi beror inte på dålig hörsel utan på hur hjärnan fångar upp och bearbetar språket. De mest vanliga tecknen på dyslexi enligt Myrberg är stavningsproblem och svårigheter med flytet i läsningen. Dyslexi har en genetisk grund men Myrberg menar att det inte är en speciell gen utan samspel mellan flera gener. Myrberg (2008) hänvisar till de finska forskarna Lyytinen och Leppänen som i Finland genomfört en studie på barn som har dyslexi i slakten, där de följde barnen från födseln upp till dess att de var tio år. I studien framkom att 40% av de barn med dyslexi i slakten visade upp svaghet inom ordmobilisering. Forskarna menar att de av en femårings uppfattning kring den fonologiska strukturen kan avgöra om barnet kommer att få läs- och skrivsvårigheter under sin skolgång. De skriver även att hemmiljön är av stor vikt för barnen. För dyslektiska barn är det extra viktigt att hemmiljön har ett rikligt utbud av böcker, använder sig av högläsning och även visar upp det skrivna språket för dessa barn. Även Myrberg (2008) menar att dyslexiproblematiken inte enbart är ärftlig utan även stimulansen i hemmiljön och på förskolan har stor betydelse. Han skriver att desto tidigare barns svårigheter upptäcks desto bättre. Viktigt är att resurser sätts in så tidigt som möjligt för att barns läs- och skrivutveckling skall bli så normal som möjligt.

Fridolfsson (2008, s. 55) förklarar att rimförmågan hos barn kan ge en tydlig antydning till hur deras läsinlärning kommer att utvecklas. Hon skriver vidare att rimlekar i förskolor inte med automatik gynnar barns kommande läsinlärning, utan det är även viktigt att analyserar orden med barnen, om vad det är i orden som rimmar med varandra. En mer avancerad rimlek är när pedagogerna ber barnen rimma på ett specifikt ord. I en sådan lek tränas inte bara barnens rimförmåga utan leken förutsätter även att barnen har en god semantisk förmåga (ordförråd). Barn med en dålig semantisk förmåga kan ha lätt att klara av rimprocessen, men svårt att komma på ord.

Williams och Lynch (2010, s. 68) skriver att skolorna tyvärr inte sätter in rätt resurser tillräckligt tidigt för de elever med dyslexi. Det är viktigt att lärarna kan identifiera och har kunskap hur de ska hjälpa elever som har dyslexi. Svårigheter för dyslektiker kan vara att ta till sig den vanliga undervisningen. Det är viktigt att lärarna har kunskap om olika tillvägagångssätt, inte bara för att hjälpa lärarna utan för att olika tillvägagångssätt är nödvändiga för att elever med dyslexi ska kunna knäcka läskoden. Williams och Lynch menar vidare att elever med dyslexi kan vara sena med sin språkutveckling, ha svårigheter med rim, ha svårt att komma ihåg ord, svårt med uttal av ord och att de även kan ha svårt att rabbla alfabetet och veckodagar. Vi har inte lyckats hitta en forskningsartikel som riktade sig mot förskolan och därför valdes Williams och Lynch artikel som riktar sig mot skolan.

Något som af Trampe (2008, s 44) ser som ett bekymmer är att det används metoder som inte är vetenskapligt bevisade i stället för metoder som forskningen visat kan ge resultat. Detta menar han beror på bristande samhällsinsatser. Föräldrar som upplevt att deras barn inte fått den hjälp de behöver försöker hitta lösningar som ibland bygger på metoder utan vetenskapligt bevisat resultat. Han menar också att det ständigt dyker upp underkurer som påstås kunna förebygga, bota eller hjälpa mot dyslexi, massage är ett exempel på detta. Författaren skriver att massage kan vara något positivt, inte för att det botar dyslexi, utan att det stimulerar välbefinnandet och på så sätt kan påverka inlärningen positivt. Om inte föräldrarna får den hjälp deras barn behöver för sin dyslexi blir konsekvensen att de söker andra metoder även om dessa inte vetenskapligt bevisade.

3.3 Tidiga tecken och insatser

Ahrnéll (2008, s. 47) skriver att det är viktigt att pedagoger och föräldrar är uppmärksamma på varningssignaler om ett barn har svårigheter. Barn är väldigt skickliga på att mörka sina brister och lär sig snabbt olika strategier för att komma runt dessa. Ett barn med dyslexi kan ha många olika tecken. Ahrnéll beskriver dem såsom; svårt med rim och ramsor, ej uppmärksam vid högläsning, svårighet att hålla i en penna och att skriva sitt namn. Hon skriver även att det är viktigt att hjälp sätts in så fort som möjligt för de barn som har svårigheter med språket. Hon menar att när dessa barn börjar skolan och ser att andra barn har lättare för att läsa och skriva, minskar deras självförtroende direkt. Hon menar att det är viktigt att pedagoger redan i förskolan arbetar förebyggande så att barn inte ska få dåligt självförtroende på grund av att de är svagare läsare eller skrivare. Ahrnéll (2008) menar att det är viktigt att pedagogerna lägger en bra grund för barnens skolgång så tidigt som möjligt. Författaren skriver också att lärare som upptäcker att en elev har svårigheter skjuter på problemet för att de vill ”vänta och se” om det försvinner. Ahrnéll menar att det är helt fel att göra så, åtgärder skall sättas in så fort som möjligt utan att invänta en diagnos.

Høien och Lundberg (1999, s. 24) skriver om nära relaterade grundproblem. Dyslektiker kan ha problem med dåligt korttidsminne, svårt med benämningar, svårt med uttalet av orden samt sen språkutveckling. De menar att dessa problem kan leda till att barnen har svårigheter att ta till sig läsinläringen. Har de svårt med korttidsminnet kan det bli komplicerat för dem att förstå långa meningar. Svårigheter med benämningen av ord kan leda till att de har svårare att ta in nya ord och ordförrådet blir på så sätt sämre. Författarna skriver att det även finns andra grundläggande problem som kan kopplas ihop med dyslexi såsom koncentrationssvårigheter och svårt med det motoriska. Dessa problem kan leda till att ordavkodningen blir sämre. Høien och Lundberg (1999, s. 183) beskriver att god motorik behövs för skrivandet och även för att kunna forma ljud. De menar att god motorik är viktigt för att få en god självbild och att självbilden är viktig för all inläring och även för läsinläringen. Författarna (s. 26) förklarar att dyslektiker oftast har olika brister inom läsning och rättstavning och det går därför inte säga att dyslektiker är en homogen grupp. Vidare skriver de att det under en längre tid inom forskningen har gjorts försök att kategorisera dyslektiker i olika grupper. Syftet med detta har varit att göra det lättare ur en pedagogisk synvinkel, för att underlätta i undervisningen.

Kere och Finer (2008, s. 37) skriver om hur det tidig går att upptäcka barn som löper risk att få dyslexi. Den metod som används för detta kallas EEG vilket enligt Nationalencyklopedin (1991, s. 272) innebär att elektroder klistras fast på skalpen och registrerar hjärnbarkens nervceller. Kere och Finer (2008, s. 37) förklarar att med hjälp av EEG kan läkarna avläsa aktivitetsmönstret i hjärnbalken när den tar in och bearbetar information. Med datorns hjälp kan de sedan jämföra skillnaderna på när ett barn läser eller lyssnar på tal eller musik. Lyytinen (2008, s. 118) skriver att Finland är det enda landet i världen som följt barn från födseln till skolåldern och att de därav redan två- tre år innan de börjar skolan kunnat avgöra om dessa barn legat i riskzonen för dyslexi. För att kunna se detta så skriver han att de registrerar barnets EEG- aktivitet och där igenom kunnat observera tecken på dyslexi och detta redan kort efter födseln.

Gillberg och Ödman (1994, s. 58) hävdar att dyslexi troligen är en permanent funktionstörning och ifrågasätter om det verkligen går att förebygga dyslexi genom tidiga insatser. De skriver att studier har visat att med speciella metoder kan läsningen och skrivningen underlättas för barnen, men det går aldrig att få dyslexin att försvinna utan endast att reducera den. Författarna skriver vidare om forskning som gjorts i delar av Norden, där det visats att tidig stimulans av den fonologiska medvetenheten såsom lustfylld

träning en liten stund om dagen i form av varierande språklekar i förskolan kan förebygga läs- och skrivsvårigheter. De menar också att man som pedagog inte bara behöver arbeta med de barn som visar upp problem, utan att man kan arbeta med hela barngruppen. Författarna skriver också att minst hälften av alla barn som har dyslexi är språkligt försenade eller har ett omoget tal och att det hos en del av dem upptäcks redan i tre- till fyraårsåldern på barnavårdscentralen. I läroplanen för förskolan står det under förskolans uppdrag att: ”Språk och lärande hänger ouppslött samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen” (Lpfö 98, 2010, s. 7)

3.4 Arbetsmetoder och arbetsmaterial inom förskolan

Vi kommer här att presentera olika arbetsmetoder och arbetsmaterial som pedagoger i förskolan kan använda sig av.

3.4.1 Bornholmsmodellen

Lundberg (2007, s. 6) skriver i bakgrunden till Bornholmsmodellen att de barn som får ta del av språklekar en liten stund varje dag har bättre förutsättningar för att få en god läs- och skrivutveckling. Författaren skriver vidare att barn som är i riskzonen för att under sin skolgång få läsvårigheter med tidigt hjälp i form av språklekar i förskolan har klarat sig bättre. Bornholmsmodellens språklekar gör att barnen blir språkligt medvetna, med andra ord fonologiskt medvetna, vilket betyder att barnen blir medvetna om språkets ljudmässiga uppbyggnad. Lundberg (2008, s. 58) tar upp olika delar ur Bornholmsmodellen som barnen arbetar med så som att lyssna efter ljud, leka med ord som rimmor, läsa ramsor och känna igen första ljudet i ett ord. I läroplanen för förskolan står det under rubriken förskolan ska sträva efter att varje barn, ”utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra” (Lpfö 98, 2010, s. 10).

Myrberg (2008, s. 62) skriver att lärare borde använda sig av det bästa läspedagogiska materialet vilket enligt honom är Bornholmsmodellen. Om lärarna håller en lagom utmaning för barnen hela tiden kommer det att rädda sju av tio barn som har genetisk dyslexi. Han menar att om pedagoger arbetar utefter denna metod kommer det inte behövas sättas någon diagnos alls.

3.4.2 TRAS

TRAS står för tidig registrering av språkutvecklingen och är ett verktyg för pedagoger i syfte att arbeta med barns språkutveckling (2005, s. 15). Viktigt att veta att TRAS är ett observationsmaterial och inte ett test (s. 16). I TRAS används ett schema där pedagoger följer barns språkutveckling, där pedagoger observerar barnens samspel, kommunikation, uppmärksamhet, språkförståelse, språklig medvetenhet, uttal, ordproduktion och meningsbyggnad. Detta observationsmaterial användas från ålder två till fem år, där barnen observeras två gånger under varje åldersperiod. Genom att observera och kartlägga barnets språkutveckling får pedagogerna en tydlig överblick och vägledning hur de ska fortsätta det pedagogiska arbetet.

3.4.3 Praxisalfabet

Praxisalfabetet är ett pedagogisk material, där ljudet symboliseras av en figur. Bokstaven B låter exempelvis bbuuu, så som spöket låter. Praxis tränar barnens språk fonologiskt. Tanken med materialet är att barnen ska lära sig vilka munrörelser som behövs när man talar och hur dessa koordineras och automatiskt.¹

3.4.4 Språksnabben

Språksnabben är ett screeningsmaterial som ger en snabb översikt över barns språkförståelse, ordförråd, grammatik, ljudsystem, samtal och samspel. Detta material kan pedagoger använda för att se om det föreligger språk avvikelser hos barn. Materialet använd på barn mellan tre och fem år. Detta material ger en fingervisning om vilka språkområdet hos barnet som eventuellt behöver en vidare utredning.²

¹ Praxis

<http://www.studentlitteratur.se/o.o.i.s/13907> (Hämtad 2010-11-06)

² Språksnabben

<http://www.spraksnabben.se/PresentationIng.html> (Hämtad 2010-12-20)

4. Teoretisk ram

Tidigare forskning visar att omgivningens stöd är viktigt för barn med dyslexi. Med detta som bakgrund har vi valt att använda Vygotskij teori som vår teoretiska utgångspunkt.

Vygotskij (1999, s. 331) förklarar att genom samarbete höjer sig barnen till en högre nivå och kan på så sätt lösa svårare uppgifter, jämfört med när de jobbar självständigt. Han förklarar också att barn har lättare att förstå och klara av en uppgift om den ligger i zonen för deras närmsta utveckling, den så kallade proximala utvecklingszonen. Med detta menas att barnet ligger på en nivå som är anpassad eller ett steg över vad de egentligen klarar av. Vygotskij (s. 332) skriver vidare genom att barn imiterar någon som ligger strax över deras nivå höjer barnet sig till en högre intellektuell nivå. ”Med andra ord är det så att det som barnet idag kan göra i samarbete kommer det imorgon att kunna göra självständigt” (Vygotskij 1999, s. 333).

Dale (2007, s. 38) förklarar Vygotskijs teori om den sociokulturella miljön som har stor betydelse för barnets ordförståelse, genom att barnen finner samband mellan ordens betydelse bundna till situationer, förstår de andras tal. Genom att umgås med vuxna tar barnen till sig de vuxnas språk. Dale förklarar vidare att för tänkandets utveckling är det viktigt att språket barnen använder för att kommunicera på, blir en grund till ett medvetet tänkande, det vill säga att barnen tänker på hur de uttrycker sig för att bli förstådda.

Säljö (2000, s. 13) skriver att lärandet handlar om vad personer och kollektiv tar med sig från sociala situationer och använder i framtiden. Vidare skriver Säljö (s. 66-67) att i ett sociokulturellt perspektiv är kommunikation och språkanvändning centralt och att detta är länken mellan barnet och omgivningen.

5. Metod

I metodavsnittet kommer vi att förklara det redskap vi använt oss av i studien. Vidare tas det upp hur vi har gått till väga i vårt urval och genomförande av intervjuerna samt de etiska principerna som vi har tillämpat kring intervjuerna. I slutet av metodavsnittet tas det upp hur vi gått till väga för att få vårt resultat i studie tillförlitlig, hur vi gjort vår analys och hur bearbetningen av data gått till.

5.1 Kvalitativ intervju

Genom att vi använder oss av intervjuer tror vi oss kunna få mer information och tankar från de berörda, vi tror att detta kommer ge oss ett större underlag till vår diskussion. Utifrån våra frågeställningar som vi ansåg vara relativt öppna valde vi att använda oss av kvalitativa intervjuer, detta för att det liknar ett samtal. Kihlström (2007, s. 48) poängterar att det är viktigt att i en kvalitativ intervju varken styra eller ställa ledande frågor. Hon skriver vidare att de frågor som används i en kvalitativ intervju är öppna frågor med detta menas att strukturen kring frågorna är svaga och att man följer respondentens svar och inte har några bestämda underfrågor. Trost (2005, s. 23) förklarar att kvalitativ intervju bland annat går ut på att förstå hur respondenten tänker, vilka erfarenheter den har. Han skriver vidare att denna metod karakteriseras av att det ställs raka och enkla frågor och att intervjuaren får innehållsrika svar av respondenten. Genom att använda oss av kvalitativa intervjuer ger det oss innehållsrika svar där vi får respondenternas erfarenheter och tankar kring ämnet. Trost (2005, s. 7) förklarar vidare att efter alla intervjuer sitter man på mycket innehållsrikt material och då börjar analysen.

5.2 Urval

I studien har vi vänt oss till fyra specialpedagoger som är verksamma i förskolan och skolan. Specialpedagogerna verkar inom en mellanstor kommun i Västra Sverige, där vi valt att vända oss till tre olika kommundelar. Två av specialpedagogerna verkar inom samma kommundel, var av en som arbetat under en längre period och den andra är nyutbildad. I studien valde vi att ge våra respondenter figurerade namn, vi har valt att kalla dem för Anneli, Bodil, Cicci och Dora.

Anneli var 2004 färdigutbildad specialpedagog, fram till 2007 arbetade hon som resurspedagog innan hon aktivt började arbeta som specialpedagog.

Bodil var 2008 färdigutbildad specialpedagog. Innan hon började arbeta som specialpedagog arbetade hon som förskollärare.

Cicci började 2006 arbeta som specialpedagog och hon är förskollärare i grunden.

Dora har arbetat som specialpedagog i 6 månader och har arbetat som förskollärare i 25 år.

5.3 Genomförande

Vi tog kontakt med en samordnare för specialpedagoger genom kommunens hemsida. Genom denna kontakt fick vi rekommenderat två specialpedagoger som kontaktades via telefon. En av oss hade även fått två specialpedagog rekommenderad av kollegor, även dessa kontaktades via telefon. Vi förklarade för respondenterna över telefon vad studiens syfte var och berättade även om de etiska principerna. Via telefon bokades ett datum in som passade varje enskild respondent. Mötet ägde rum på respondentens arbetsplats i ett samtalsrum, där intervjuerna genomfördes ostört. Missivbrevet lämnades ut vid mötets början, redan under

telefonsamtalet nämndes brevet, men respondenterna tyckte att det räckte att få det vid mötets början. Intervjuerna spelades in på en mp3 spelare som är en ljudupptagare. Kihlström (2007, s. 51) anser att användning av bandspelare är en fördel, då man inte missar något väsentligt som respondenterna säger. Under intervjuerna satt vi båda två med, en av oss skötte intervjun och den andra observerade och gjorde även små anteckningar. Vi turades om att vara intervjuare och intervjuade två respondenter var.

5.4 Etik

Vetenskapsrådet (2002) skriver att det finns fyra forskningsetiska principer som man ska följa som forskare. De första är *informationskravet*, detta innebär att forskaren måste informera de berörda om undersökningens syfte. *Samtyckeskravet*, innebär att de som medverkar själva har rätt att välja om de vill delta. *Konfidentialitetskravet* innebär att uppgifter om personer som medverkar ska behandlas på ett säkert och konfidentiellt sätt, uppgifterna är inte offentliga. Forskaren ska avidentifiera de personer som medverkar i forskningen genom att fingera namnen på individerna och platserna. Den sista principen är *nyttjandekravet*, detta innebär att uppgifter som har samlats in om enskilda personer endast får användas i forskningsändamål.

När kontakten togs med våra respondenter berättade vi om de etiska principerna. Enligt informationskravet är det viktigt att delge syftet till respondenterna, detta gjordes via telefon och respondenterna valde själva att först vid intervjuerna ta del av missivbrevet. Vi informerade även enligt samtyckeskravet att det var frivilligt att delta i intervjuerna. Vi informerade våra respondenter om att deras namn inte kommer att finnas med i undersökningen för att ingen utomstående skall kunna identifiera enskilda personer. Vi förklarade att de uppgifter som vi samlar in om våra respondenter enbart kommer att användas i vårt studie. För att uppnå konfidentialitetskravet har den data som spelats in på mp3 spelaren sparats på ett usb- minne som bara vi kom åt och sedan raderats allt från mp3 spelaren. Enligt nyttjandekravet har vår data enbart används till denna studie.

5.5 Reliabilitet och Validitet

Enligt Kihlström (2007, s. 226- 241) handlar reliabilitet om studiens trovärdighet att den är tillförlitlig, att resultatet går att lita på. Kihlström (2007) skriver vidare att genom att vara två vid intervjuer så ökar man tillförlitligheten. Hon skriver vidare att man ökar reliabiliteten ytterligare genom att spela in intervjuerna, på detta sätt får man med allt som sägs. Under intervjuer valde vi att vara två i rummet, detta för att få en bra reliabilitet på undersökning. Genom att en av oss hade hand om intervjun kunde den andra skriva stödanteckningar, detta för att göra intervjusvaren tydligare vid transkriberingen. För att ytterligare öka reliabilitet och få studien trovärdig använde vi oss av en mp3 spelare för att spela in intervjuerna, detta är även något som Kihlström (2007, s. 51) lyfter i sin text. Detta gav oss möjlighet att lyssna igenom intervjuerna flera gånger och plocka ut citat som sedan kunde användas i vårt resultat.

Validitet handlar om att man undersökt det man avser att undersöka, enligt Kihlström (2007, s. 231). Hon skriver vidare att giltigheten ökar om någon kunnig person granskar undersökningsinstrumentet och ger förslag på hur vi kan förbättra dem. För att få en bra validitet på studie rådfrågades en lärare på högskolan om våra intervjufrågor.

5.6 Bearbetning och analys

Varje intervju transkriberades noggrant direkt efter intervjutillfället. Transkriberingen av intervjuerna krävde många avlyssningar, för att få med allt som sagts och få det nerskrivet på datorn. När all data var insamlad sållade vi ut det som var relevant och gjorde en sammanställning utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. Därefter skrev vi ut vår data för att få en tydligare bild.

Utifrån sammanställningen analyserades all data genom att försökta hitta likheter, olikheter och jämföra intervjuerna med varandra. Efter detta kunde vi sammanställa all data till ett resultat. Under hela bearbetningsprocessen kopplade vi tillbaka till våra frågeställningar för att se att vi höll oss inom ramen för vår undersökning.

6. Resultat

I detta avsnitt kommer vi att redovisa om pedagoger redan i förskolan kan upptäcka tendenser till dyslexi hos barn och om det finns specifika arbetsmetoder som pedagoger kan arbeta med i förskolan. Utifrån våra frågeställningar har vi sammanställt vad respondenterna svarat. Som vi tidigare nämnt har alla intervjuade personer fått fingerade namn. Vi kommer här att använda oss av intervjufrågorna som underrubriker.

6.1 Vilka erfarenheter har du av att arbeta med barn som har tendenser till dyslexi i förskolan?

Annelie förklarade att hon har erfarenheter av att det inte går att sätta diagnosen dyslexi i förskolan. *Annelie*, *Bodil* och *Cicci* beskrev däremot att tendenser till läs- och skrivsvårigheter redan går att se i förskolan. *Annelie* förklarade att i hennes kommun del arbetar pedagogerna redan i förskolan med att uppmärksamma barnens ordproduktion och språkförståelse, samt deras uttal. Hon förklarade vidare att pedagogerna redan på småbarnsavdelning kan se om barnen kommer få svårigheter med språket, detta genom att de inte kommunicerar eller samspelar i till exempel leken, något som även *Bodil* menade. *Bodil* förklarade vidare att om inte barnen till exempel jollrar, så bör pedagogerna reagera redan då, detta kan leda till läs- och skrivsvårigheter/ dyslexi. Respondenterna förklarade att genom kommunikation och samspel lär sig barnen språket. *Dora* tror att det kommer att ligga mer språktester i förskolan i framtiden och på så sätt kommer pedagogerna att kunna upptäcka språksvårigheterna mycket tidigare.

6.2 Vilka kunskaper anser du att det finns om dyslexi ute på förskolorna?

Annelie beskrev att pedagogerna i hennes kommun del är väl medvetna om att sen språkutveckling kan leda till läs- och skrivsvårigheter i skolåldern och att det senare kan leda till dyslexi, men hon kan inte uttala sig om det finns någon kunskap i förskolan om diagnosen dyslexi. Både *Bodil* och *Cicci* menade att i deras kommun delar finns ett språktänk, att förskolorna arbetar med barnens språkutveckling, men de menar att tanken att det kan leda till läs- och skrivsvårigheter inte finns. *Cicci* beskrev vidare att okunskapen på förskolorna tror hon kan ligga till grund för att inte förskolan och skolan möts. Det vill säga att de svårigheter lärarna ser på barnen i skolan inte förklaras vidare ner till förskollärarna och på detta sätt så delger de inte varandra och drar kunskaper av varandra. Det blir svårt för förskollärarna att veta vad de skall se efter om inte lärarna delar med sig av sin kunskap. *Dora* menade att det inte finns så mycket kunskap om dyslexi ute på förskolorna, sedan menar hon att det kanske finns ett fåtal som fördjupat sig i ämnet. Hon förklarade vidare att det inte togs upp någonting om dyslexi när hon utbildade sig till förskollärare. På grund av detta anser hon att vi pedagoger sitter på okunskap kring dyslexi. Hon tror att tanken på dyslexi i förskolan är lika med noll. Tanken att arbeta för att förebygga dyslexi/ läs- och skrivsvårigheter i förskolan finns inte, menar hon.

6.3 Hur kan man som pedagog se tendenser till dyslexi i förskolan?

Annelie sa att i hennes kommun del där hon verkar är pedagogerna väldigt duktiga på att uppmärksamma barns samspel och kommunikation. *Cicci* ställer sig tveksam om pedagoger kan se tendenser till dyslexi redan i förskolan, både hon och *Dora* menade att pedagogerna kan se om barnen har svårigheter med språket. De förklarade att som pedagog går det att se det genom rim & ramsor, om barnen har ett dåligt ordförråd, samt svårigheter med att uttrycka sig. *Annelie*, *Bodil* och *Dora* förklarade att genom TRAS ser pedagogerna barnens språkutveckling, och genom materialet blir barnens språkbrister tydliga. *Annelie* beskriver att genom TRAS ska pedagogerna se tillbaka på verksamheten och se över hur de kan

förbättra sitt arbetsätt gällande språkutveckling. *Dora* beskriver att i förskolan finns inte språk som ett ämne och på grund av detta blir det inte lika tydligt att se de barn som har svårigheter, som det blir i skolan. Hon är helt säker på att det skulle gå att upptäcka dyslexi redan i förskolan. ”*Det är i förskolan grunden läggs för läs- och skrivutveckling*” (*Cicci*).

6.4 Vad finns det för olika arbetsmetoder i förskolan som kan användas för att förebygga dyslexi?

Annelie förklarar att det är viktigt att ha koll på barns utveckling gällande deras språkljud, detta för att kunna förebygga läs- och skrivsvårigheter/ dyslexi. *Annelie* och *Bodil* beskriver att i deras kommunalar arbetar pedagogerna med praxis alfabetet. Praxis alfabetet går ut på att lära sig hur bokstäverna låter, alltså lära sig språkljuden. *Bodil* beskriver även att på vissa förskolor i hennes kommunal arbetas det även med tecken- och bild som stöd. Bornholms modellen är något som både *Bodil* och *Cicci* förklarar att förskolor har lyft ner till sin verksamhet. Medan *Dora* beskriver att i förskoleklass arbetar de med Bornholm och att hon tror att det går att anpassa det mesta ur materialet till förskolenivå. *Bodil* förklarar att det är det dagliga arbetet som är det viktigast, att pedagogerna ger barnen möjlighet att öva språkligt varje dag. ”*Det är viktigt att börja jobba i tid med språket*” (*Bodil*). *Cicci* och *Dora* förklarar att TRAS är ett bra arbetsmaterial som pedagog kan använda sig av i förskolan för att stimulera barnens språkutveckling. *Cicci* förklarar att de pedagoger som inte uppmärksammar barnens språkutveckling automatiskt blir de tvungna att kolla det genom TRAS. *Dora* förklarar att hon anser att det är viktigt att pedagogerna har rikliga språkkunskaper för att kunna använda TRAS materialet rätt. *Cicci* beskriver att genom detta material så måste pedagogerna sitta med hela arbetslaget och samtala om barnens svårigheter, om vad arbetslaget kan förbättra för att ge barnen rätt språkstimulans. *Dora* tror att genom den nya läroplanen kommer det att komma mer tester, detta på både gott och ont. Hon förklarar vidare att hon själv har upptäckt nya saker genom TRAS som hon aldrig tänkt på innan.

Bodil beskrev att i hennes kommunal arbetar förskolorna med Språkplattformen, medan *Dora* förklarar att i hennes kommunal kommer samtliga förskolor att snart börja arbeta med projektet Språkplattformen, ett språkprojekt som kommer inkludera förskolor och förskoleklass, förklarar hon. Hon kan tyvärr inte säga så mycket om det än på grund av att de inte börjat arbeta med den än, men det handlar om att pedagogerna ska bli mer medvetna om hur de arbetar med språket. Vidare beskriver *Dora* materialet Språksnabben, genom detta material testas barnens språkkunskaper så som grammatik, prepositioner och språkmedvetenhet. Detta testmaterial används i kommunalen på alla femåringar, det går ut på att barnen får höra ett ord och ska sedan peka ut de dem hör bland fyra bildalternativ. Hon tror att det skulle fungera att redan på fyraåringar testa detta material.

Dora förklarar att redan i förskolan arbetar de aktivt med språket, genom rim och ramsor, sånger, sagoläsning och detta gör barnen medvetna om språket, även *Bodil* lyfter det här. *Dora* beskriver vidare att det är viktigt att förskolorna har ett rikt utbud på böcker och låter barnen få tid att sitta och kolla i böcker. Hon påpekar att de är viktigt att föräldrarna läser för barnen hemma, hon har själv som förskollärare märkt att de barn som får mycket språkstimulans hemma får ett bättre ordförråd. Hon förklarar vidare att som förskollärare kan man som pedagog efter sagostunden ställa frågor utefter boken, och de barn som absolut inte har en aning om vad man läst bör man reagera på. Men det är viktigt att tänka på är att alla kan ha en dålig dag, men uppträder de så här ett flertal gånger så kanske det är idé att gå vidare. Hon funderar på om korttidsminne hänger ihop med dyslexi och om det gör det så kan man tidigt se tecken till dyslexi på barn i tidig ålder. Vidare talar hon om att man bör reagera om en femåring inte har koll på bokstäver, inte kan skriva sitt namn, de här kan leda till dyslexi men hon menar på att det behöver inte vara det, utan kan ha med mognaden att

göra. Hon påpekar att de första man bör göra är att kolla upp så att barnen hör och ser, gör de inte detta så blir det inte så lätt för dem att förstå eller att skriva. *Dora* menar att dyslexi bör förebyggas i tidig ålder, hon förklarar att desto äldre barnen blir desto svårare blir det att upptäcka dyslexin, de blir allt skickligare att ta sig runt problemen ju äldre de blir. Barn i förskolan har inte hittat dessa strategier och på så sätt blir det lättare att se tecknen till dyslexi då, menar hon. *Annelie* säger följande, ”*det man sår i förskolan är jag helt övertygad om att man skördar i skolan*”. Hon förklarar att desto mer medvetna vi är om språkutvecklingen i förskolan, desto bättre blir grunden för barnen när de börjar i skolan. Det är vi som pedagoger som lägger grunden till läs- och skrivinläringen, förklarar hon. *Annelie* benämner att det är viktigt som pedagog att tänka på hur man uttrycker sig och använder språket i verksamheten, viktigt att använda rätt ord ”*släng den där, eller säger jag, lägg den i den blåa papperskorgen*”. *Cicci* förklarar att massage är avkopplande och på så sätt kan leda till att barnen som har svårigheter med det språkliga kan genom detta finna koncentrationen lättare.

Sammanfattningsvis framkom följande förklaringar från specialpedagogerna utifrån resultatet angående:

Tendenser till dyslexi kan upptäckas genom att barn har:

Svårigheter med uttalet, detta enligt en respondent.

Svårigheter med ordproduktionen, detta enligt en respondent.

Svårigheter med språkförståelsen, detta enligt två respondenter.

Svårigheter med ordförrådet, detta enligt en respondent.

Svårigheter med samspelet och kommunikationen, detta enligt en respondent.

Sen språkutveckling, detta enligt två respondenter.

Arbetsmetoder pedagoger kan använda sig av i förskolan:

Praxisalfabetet (Träning av språkljud), detta lyfter två av respondenterna.

Bornholmsmodellen (Språklekar), detta lyfter två av respondenterna.

TRAS (Tidig registrering av språk), detta lyfter fyra av respondenterna.

Språkplattform (Ett språkprojekt), detta lyfter två av respondenterna.

Språksnabben (Testmaterial som testar barnens språkkunskaper), detta lyfter en av respondenterna.

Arbetsätt pedagoger kan använda sig av i förskolan:

Rim och ramsor tycker tre av respondenterna.

Sagostund tycker två av respondenterna.

Sekvensbilder (först, sedan, sist) tycker en av respondenterna.

Bildstöd tycker en av respondenterna.

Tecken som stöd tycker en av respondenterna.

7. Diskussion

Vi kommer i detta avsnitt föra en diskussion där vi ställer vår bakgrund mot vårt resultat. I vårt intervjuresultat fick vi fram att specialpedagogerna anser att det finns lite kunskap om läs- och skrivsvårigheter och dyslexi på förskolorna, merparten menar dock att förskolorna har ett ”språktänk”. Flera av respondenterna tror att man redan i förskolan kan se tendenser till läs- och skrivsvårigheter. Respondenterna beskriver att genom rim och ramsor, ordförråd och uttal kan pedagoger se om barn i förskolan kommer att få svårigheter med språket, men merparten tror inte att man kan se om barnen kommer att få diagnosen dyslexi. Flera av respondenterna nämner att pedagogerna genom materialet TRAS (tidig registrering av språket) kan se barnens språkbrister tydligt. Material som respondenterna nämner som gynnar språkutvecklingen är bland annat Praxis alfabetet och Bornholmsmodellen.

7.1 Resultatdiskussion

7.1.2 Vad är läs- och skrivsvårigheter och vad är dyslexi?

I bakgrunden återger vi vad Andersson, Belfrage och Sjölund (2006, s. 11) anser att dyslexi är, att det är en speciell typ av läs- och skrivsvårigheter. Genetiska faktorer kan ligga till grund för dyslexi och vidare beskriver de att dyslektiker inte har en svagare intelligens bara för att de har dyslexi. Fridolfsson (2008, s. 217) förklarar att begreppet läs- och skrivsvårigheter involverar alla som har svårigheter med att lära sig läsa eller skriva. I vårt resultat framkom det att flertalet av våra respondenter menade att okunskap kring dyslexi är stor ute på förskolorna, de som oftast benämns av pedagogerna är att barn kan få läs- och skrivsvårigheter. Om okunskapen är så stor kring dyslexi som våra respondenter menar hoppas vi att kunskapen snarast ska bli bättre på förskolorna. Vi anser att det är av stor vikt att pedagogerna redan på lärarutbildningen får en rik kunskap gällande dyslexi och hur de kan arbeta aktivt för att eventuellt kunna underlätta kommande språksvårigheter hos barnen.

7.1.3 Hur upptäcks tendenser till dyslexi?

Resultatet visar att en av respondenterna i intervjun beskriver att det är viktigt att pedagogerna är uppmärksamma på barnens ordproduktion och språkförståelse för att se om de har svårighet med språket, samt deras uttal. En av respondenterna hävdar att pedagogerna kan upptäcka om småbarn kommer få svårigheter med språket, och detta genom att småbarnen inte kommunicerar (jollrar) eller samspelar och de menar att genom dessa två komponenter lär sig barnen språket. Vi kopplar ihop detta med Vygotskij (1999, s. 332), han skriver att barn lär sig genom att imiterar någon som ligger över deras egna kunskapsnivå. Vi anser att det är märkligt att en respondent kopplar ihop barns jollrande med deras språkutveckling, att de barn som inte jollrar kommer att få svårigheter med språket. Ingen av författarna i vår bakgrund gör en koppling mellan joller och språkutveckling och vi tycker det är konstigt att respondenten kan dra denna kopplingen. Merparten av respondenterna menar att pedagogerna genom materialet TRAS tydligt kan se barnens brister i deras språkutveckling så som att det har dåligt ordförråd, svårigheter med att uttrycka sig och även svårigheter med rim och ramsor. Genom TRAS (Nyponförlaget) kan pedagoger tidigt registrera barns språkutveckling och genom detta material får pedagogerna en tydlig överblick och vägledning hur de ska fortsätta sitt pedagogiska arbete. Vi anser att TRAS är ett bra arbetsmaterial för oss pedagoger, vi kan tydligt se barnens svårigheter i språket och utvärdera vårt pedagogiska upplägg. Genom detta material ser pedagogerna barnens brister i språket och kan tidigt stimulera deras språk. Vi tror att det är en bra start för att underlätta kommande svårigheter, som kan leda till dyslexi hos barnen. En av respondenterna berättade om materialet Språksnabben, där hon som specialpedagog testar femåringarnas språkkunskaper grammatiskt och även deras språkmedvetenhet. Lyytinen och Läppänene (Myrberg, 2008) hävdar att de redan på femåringar kan se om barnen kommer att få läs- och skrivsvårigheter under sin skolgång genom deras fonologiska struktur. Genom att använda

sig av Språksnabben tror vi att det tydligt går att se barns svagheter i språket och tendenser som sedan kan leda till dyslexi. Vi tycker att Språksnabben verkar vara ett bra material för att tidigt kunna se om barnen kommer att få svårigheter med språket, som respondenten nämner i resultatet bör de kunna testa detta redan på fyraåringar och det är även något vi tror.

Som vi tidigare nämnt i vår bakgrund tar Andersson, Belfrage och Sjölund (2006, s. 18) upp olika faktorer där pedagoger kan misstänka dyslexi, såsom att barn visar lite intresse för böcker, ord och bokstäver, försenad språkutveckling, svårighet med att följa instruktioner och komma ihåg dem. En av respondenterna förklarar att som pedagog bör man reagera om en femåring inte kan skriva sitt namn, inte har koll på bokstäver och har svårigheter att vara uppmärksam under sagoläsning, samt svårt att återberätta sagans innehåll. Detta är även något Ahrnéll (2008, s. 47) beskriver, att tecknen som kan leda till dyslexi kan vara att barnen har svårt att vara uppmärksam vid högläsning, samt svårighet med att skriva sitt namn och hålla i en penna. Vi hävdar att pedagoger på förskolan kan bli bättre på att uppmärksamma barns språkutveckling. Myrberg (2008) beskriver att dyslexi hänger ihop med den fonologiska medvetenheten (språkljudet). Hälften av respondenterna förklarar att som pedagog kan man se barnens språksvårigheter genom rim och ramsor, något som Ahrnéll lyfter som ett tecken hos språksvaga barn är att de kan ha svårigheter att lära sig rim och ramsor. Därför anser vi att det är viktigt att pedagoger arbetar mycket med rim och ramsor för att stimulera barns språkutveckling.

I vår bakgrund tar Kere och Finer (2008, s. 37) upp metoden EEG. Det är en metod där riskbarn inom dyslexin kan upptäckas och detta genom att elektroner sätts fast på skalpen och registrerar hjärnbarkens nervceller. Detta är något som ingen av respondenterna tar upp, men vi tycker EEG verkar vara bra och är den så tillförlitlig som den låter tycker vi att det är en bra metod för att förutsäga vilka som kommer att få dyslexi och på så sätt går det att sätta in resurser i ett tidigt stadiet.

En av respondenterna funderar över om korttidsminnet hänger ihop med dyslexi och om det är så menar hon att pedagoger redan i förskolan borde se tendenser till dyslexi. Detta är något som Høien och Lunberg (1999, s. 24) lyfter, att en av de när-relaterade grundproblemen en dyslektiker kan ha är dåligt korttidsminne. De förklarar vidare att genom dåligt korttidsminne får barnen bland annat svårigheter att förstå långa meningar. Vidare lyfter författarna att dyslexi kan kopplas ihop med koncentration och motoriska svårigheter och detta har inga av våra respondenter lyft som några tecken för dyslexi. Vi som dyslektiker har erfarenheter av att det är svårt att förstå långa meningar och detta kan då ligga till grund för att vi som dyslektiker har dåligt korttidsminne.

7.1.4 Hur kan tidig språkstimulans förebygga dyslexi?

Det är viktigt att pedagoger är uppmärksamma på barnens utveckling gällande deras språkljud, detta för att kunna förebygga läs- och skrivsvårigheter och dyslexi i ett tidigt stadiet, detta var något som en av våra respondenter beskrev. Två av respondenterna förklarade att genom praxis alfabetet lär sig barnen hur bokstäverna låter, alltså språkljuden. Vi tycker att materialet Praxis alfabetet verkar vara en bra fonologisk träning för barnen, men det borde uppdateras med bättre bilder som lättare relaterar till språkljuden. Vi tycker att visa utav bilderna är svårtolkade. Gillberg och Ödman (1994, s. 21) beskriver att den vanligaste typen av dyslexi är den fonologiska dyslexi, där svårigheten ligger i att skilja på bokstäver som är ljudmässigt lika varandra. Vi kopplar ihop detta med praxis alfabetet som respondenterna förklarar.

Merparten av respondenterna förklarade att Bornholmsmodellen är något pedagogerna kan använda sig av i förskolan. Myrberg (2008, s. 62) beskriver att han tycker att lärare bör använda sig av det bästa läspedagogiska materialet som är Bornholmsmodellen. Han menar att om lärarna håller utmaningen strax över det barnen klarar av, så kommer det rädda sju av tio barn och diagnosen dyslexi kommer aldrig behövas sättas. Vi tror absolut att vissa delar av Bornholmsmodellen går att använda sig av i förskolan. En av respondenterna påpekade att det är viktigt att språkträna tillsammans med barnen dagligen, detta menar hon att man som pedagog kan göra genom att använda Bornholmsmodellen. Vikten av att språkträna tillsammans med barnen kopplar vi ihop med Vygotskijs teori om den proximala utvecklingszonen (1999, s. 331). Han menar att om barn tar del av en språknivå som ligger strax över deras egna utvecklar de sitt språk. Vygotskij (1999) menar att det barn gör tillsammans med andra idag klarar det sedan av att göra självständigt. Lundberg (2007, s. 6) beskriver att barn som är i riskzonen för att få lässvårigheter har med språklekar tidigt i förskolan sedan klarat sig bättre i skolan. Han förklarar att genom Bornholmsmodellens språklekar blir barnen språkligt medvetna, de blir medvetna över språkets ljudmässiga uppbyggnad. Språklekarna som läraren utgår ifrån ska utmana barnen och ligga på en nivå över vad barnet själv klarar av. På detta sätt får barnen stöd och utmaning av den vuxna för att komma vidare i sin språkliga utveckling.

I vårt resultat framkom det att hälften av respondenterna tycker att rim och ramsor stimulerar barnens språk, Fridolfsson (2008, s. 55) hävdar att rimförmågan kan ge en tydlig antydan hur barnens läsinlärning kommer att utvecklas. Hon menar också att som pedagog är det viktigt att analysera orden och förklara vad det är i orden som rimmor med varandra för barnen. Vi funderar på om pedagoger verkligen arbetar så som Fridolfsson menar, att de förklarar för barnen vad som rimmor med varandra i ordet. Vi anser att det är viktigt att pedagogerna är tydliga i rimlekarna, detta för att göra barnen språkligt medvetna.

Det framkom att merparten av respondenterna tycker att sagoläsning är en viktig del i barnens språkutveckling, viktigt är att det finns ett stort utbud med böcker i förskolan. En av respondenterna påpekar vikten av att föräldrarna läser hemma för barnen, hon har själv märkt att de barn som får en rik stimulans hemma har ett bättre ordförråd. I vår studie beskriver Lyytinen och Läppänen (Myrberg, 2008) att det är extra viktigt att det i hemmiljön finns rikligt med böcker och att föräldrarna stimulerar barnets språk genom högläsning, detta är något även Myrberg (Vetenskapsrådet, 2008) lyfter, att hemmiljön är viktig för barns språkutveckling. Vi anser att det är extra viktigt att barn med läs- och skrivsvårigheter får en god stimulans både i hemmet och på förskolan och detta kan de till exempel få genom sagoläsning. Vi anser att det är viktigt att föräldrarna läser mycket för barnen, därför tycker vi att bokpåsar på förskolan är ett bra stöd för föräldrarna. De kan låna hem en påse med böcker från förskolan och detta gör att det blir väldigt lättillgängligt för föräldrarna att kunna läsa för sitt barn hemma. Vi tycker det är viktigt att pedagogerna tar med barnen till biblioteket och att barnen själva får välja böcker utefter deras egna intresse och på detta sätt tror vi barnen lättare kan finna sagoläsningen lustfylld. Om förskolorna inte lätt kan ta sig till ett bibliotek tycker vi att bokbussen är ett bra komplement, bokbussen är som ett rullande bibliotek.

I resultatet framgår det att respondenterna menar att det är vi som pedagoger som lägger grunden för barnens läs- och skrivinlärning. Myrberg (2008) menar att desto tidigare språksvårigheterna hos barnen uppmärksammas desto bättre och att insatser sätts in i tid. För att kunna förebygga dyslexi anser vi att det är viktigt att redan i förskolan bygga upp en bra grund för barnens språkinlärning, genom att bland annat aktivt arbeta med språkträning i förskolan. Det är viktigt att pedagogerna har ett "språktänk" som genomsyrar hela verksamheten. I resultatet förklarar en av våra respondenter att desto mer medvetna

pedagogerna är om språkutvecklingen i förskolan, desto bättre blir grunden för barnen när de kommer upp till skolan. Det framkom även i vårt resultat att en av våra respondenter tycker det är viktigt att pedagogerna tänker på hur de pratar med barnen, att de använder hela meningar med rätt begrepp för att göra språket tydligt för barnen. Dale (2007, s. 38) beskriver att barn lär sig av vuxna och tar till sig språket som de använder. Säljö (2000, s. 13) förklarar att lärandet handlar om vad personer tar med sig från sociala situationer och använder i framtiden. Vi anser också att det är viktigt att vi som pedagoger använder rätt begrepp, detta för att barnen lär sig språkets uppbyggnad genom att lyssna på hur vi använder språket. Viktigt är att vi som pedagoger upprepar barnens meningar med rätt ord och innebörd.

En av respondenterna förklarade att massage är avkopplande och kan göra att koncentrationen lättare infinner sig hos de barn som är språksvaga, detta är något som även af Trampe (2008, s. 44) lyfter. Han förklarar att massage stimulerar välbefinnandet och på så sätt kan det påverka inläringen positivt, men han förklarar vidare att massage är inget som botar dyslexi. Detta är även något som vi har fått höra under vår skolgång, att massage stimulerar inläringen, men vi är väl medvetna om att det inte botar dyslexi. Vi tror att avkoppling är positivt för inläringen, detta kan till exempel genomföras genom massage där barnen kommer ner i varv och får lättare att finna koncentrationen.

I resultatet framkom det att en respondent tror att okunskapen på förskolorna kan ligga till grund i att skolan och förskolan inte möts, det vill säga att skolan inte delger sin kunskaper gällande tecken på dyslexi. Williams och Lynch (2010, s. 68) beskriver att skolorna tyvärr inte sätter in rätt resurser tillräckligt tidigt för elever med dyslexi. Det är viktigt att lärarna kan identifiera och har kunskap hur de ska hjälpa eleverna som har dyslexi. I läroplanen för förskolan står det att ”arbetslaget ska utbyta kunskaper och erfarenheter med personalen i förskoleklass, skola och fritidshem samt samverka med dem” (Lpfö 98, 2010, s. 14). Vi menar att om skola och förskola samarbetar och delger sina kunskaper med varandra skulle förskolan tidigt kunna arbeta med rätt resurser för att underlätta för de barn som visar tendenser till läs- och skrivsvårigheter.

7.2 Didaktiska konsekvenser

Utifrån vårt resultat kan vi dra slutsatsen att specialpedagogerna anser att förskolorna arbetar aktivt med barns språkinläring genom olika material och arbetssätt. Förskolans läroplan gör det tydligt för oss pedagoger att vi ska arbeta på ett varierande arbetssätt och detta genom varierande material. Detta för att barnen ska få ett bra talspråk, ordförråd, kunna leka med ord och kommunicera med andra. En annan slutsats vi kan dra är att specialpedagogerna tycker det är viktigt att pedagogerna tidigt börjar arbeta med barns språkinläring. Detta för att barnen tidigt ska bli språkmedvetna och få en god språklig grund. Vi anser att okunskapen på förskolorna kring dyslexi är stor och detta är något som vi fått bekräftat genom vårt resultat. I vårt resultat framkom det att en respondent hävdar att okunskapen kring dyslexi hos pedagogerna ligger i att lärarutbildningen inte lyfter någonting om dyslexi i utbildningen. Vår slutsats är att det är viktigt att pedagoger redan under lärarutbildningen får kunskap om hur de ska arbeta aktivt för att underlätta för de barn som är språksvaga och eventuellt har dyslexi.

7.3 Metoddiskussion

Vårt val av metod blev kvalitativa intervjuer detta för att våra frågeställningar var relativt öppna. Där vi ville att intervjuerna skulle likna ett samtal och därför valdes öppna intervjufrågor. Vi anser att intervjuerna ledde till ett samtal där frågorna flöt på under alla intervjuer. Genom att spela in intervjuerna hade vi fördelen att kunna lyssna igenom

respondenternas svar ett flertal gånger för att inte missa någon viktig data. Detta är något Khilström (2007, s. 51) poängterar, genom att spela in intervjuerna missas ingen viktig fakta som respondenterna säger under intervjun. Vi valde att vara två vid intervjutillfällena, detta gav oss möjlighet till att göra stödanteckningar för att tydligare kunna förstå vad respondenten förklarade. Vårt urval speglar inte alla specialpedagogers perspektiv kring dyslexi i förskolan, men vi tror ändå att synen kring dyslexi kan vara likvärdiga i övriga delen av landet.

7.4 Fortsatt forskning

I vår studie har det framkommit att specialpedagoger anser att pedagoger i förskolan besitter för lite kunskaper om dyslexi. Vi anser att blivande pedagoger får för lite kunskap eller ingenting om dyslexi i lärarutbildningen. Vi skulle vilja att kunskapen om dyslexi blir bättre på lärarutbildningen, desto mer kunskaper pedagogerna sitter på desto bättre blir de på att tillgodose barnens behov. I vidare forskning skulle det vara intressant att undersöka vad nyexaminerade pedagoger har fått med sig för kunskaper från utbildningen kring dyslexi. Nästa steg skulle kunna vara att intervjua eller observera hur pedagoger på förskolan arbetar med material gällande barns språkutveckling.

8. Tack

Vi vill till sist ta tillfället i akt att tacka vår handledare som stöttat oss under vår arbetsprocess. Stort tack till våra respondenter, Annelie, Bodil, Cicci och Dora. Vi vill till sist tacka alla de personer runt oss som har hjälpt och stöttat oss i vårt arbete.

9. Referenslista

- af Trampe, Peter. (2008) I dag måste alla kunna läsa. I Kere, J. & Finer, D. (red) *Dyslexi*. Stockholm : Karolinska Institutet University Press, ss. 40-44
- Ahrnéll, Ewa. (2008) Vi har förlorat en hel generation lärare. I Kere, J. & Finer, D. (red) *Dyslexi*. Stockholm : Karolinska Institutet University Press, ss.45-49
- Andersson, Bodil. Belfrage, Louise. Sjölund, Eva. (2006) *Smart start vid lässvårigheter och dyslexi*. Stockholm : Natur och kultur
- Dale, Erling. Lars. (1998) Lärande och utveckling i lek och undervisning. I Bråten, Ivar. (red) *Vygotskij och pedagogiken*. Lund : Studentlitteratur, ss. 33-59
- Espenakk, Unni (2005) *TRAS : tidig registrering av barns språkutveckling : handbok om barns språkutveckling hos barn* Herning : Special-paedagogisk Forlag
- Gillberg, Christopher. Ödman, Maj. (1994) *Dyslexi - vad är det?* Stockholm : Natur och kultur
- Høien, Torleiv. Lundberg, Ingvar. (1999) *Dyslexi : från teori till praktik*. Stockholm : Natur och kultur
- Kere, Juha. Finer, David. (red.) (2008) *Dyslexi*. Stockholm : Karolinska Institutet University Press
- Kihlström, Sonja. (2007) Intervju som redskap. I Dimenäs, J. (red) *Lära till lärare*. Stockholm : Liber AB, ss. 47-69
- Kihlström, Sonja. (2007) Uppsatsen -examensarbetet. I Dimenäs, J. (red) *Lära till lärare*. Stockholm : Liber AB, ss. 226-246
- Lundberg, Ingvar. (2006) Forskariver att finna lösningar. I Borgström, H. (red) *Den Hemliga koden*. Stockholm : Vetenskapsrådet, ss.54-56
- Lundberg, Ingvar. (2007) *Bornholmsmodellen : vägen till läsning : språklekar i förskoleklass*. Stockholm : Natur & kultur
- Lundberg, Ingvar. (2008) Skriften står där tyst och kall och naken. I Kere, J. & Finer, D. (red) *Dyslexi*. Stockholm : Karolinska Institutet University Press, ss. 50-58
- Lyytinen, Heikki. (2008) Dataspel fungerar på fem veckor. I Kere, J. & Finer, D. (red) *Dyslexi*. Stockholm : Karolinska Institutet University Press, ss. 118-123
- Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2010. (2010). [Elektronisk] Stockholm: Skolverket Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442> [2010-11-17]
- Myrberg, Mats. (2008) Många har svikit barnen. I Kere, J. & Finer, D. (red) *Dyslexi*. Stockholm : Karolinska Institutet University Press, ss. 59-67

Nationalencyklopedin : ett uppslagsverk på vetenskaplig grund utarbetat på initiativ av Statens kulturråd. Bd 5 (1991). Höganäs: Bra Böcker

Säljö, Roger. (2000) *Lärande i praktiken : Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm : Prisma

Trost, Jan. (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund : Studentlitteratur

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning* [Elektronisk] Tillgänglig:
http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/H0014.pdf [2010-11-22]

Vetenskapsrådet. (2008) *Vad säger forskningen om dyslexi?* [Elektronisk] www.vr.se PDF format. Tillgänglig:
<http://www.forskning.se/download/18.caa241c11a39c26e6980001484/DYSLEXI.pdf> [2010-11-02]

Vygotskij, Lev. Semjonovitj. (1999) *Tänkande och språk*. Göteborg : Daidalos

Williams, Joan. A. Lynch, Sharon. A (2010) *Dyslexia: What Teachers Need to know* [Elektronisk] Tillgänglig:
http://www.kdp.org/publications/pdf/record/winter10/RW10_Williams.pdf [2010-11-08]

Bilaga 1

Hej!

Vi är två studenter som läser sjunde och sista terminen på lärarprogrammet här i Borås, med inriktning mot de tidigare åldrarna. Nu är vi i vår linda på vår C-uppsats som skall produceras denna sista termin. Uppsatsens syfte är att ta reda på om man redan i förskolan kan se tendenser till dyslexi, och om det finns arbetsmetoder för att kunna förebygga dyslexi.

Vi önskar och hoppas att du som specialpedagog vill delta i vår intervju. Intervju materialet kommer att avidentifieras och behandlas konfidentiellt.

Önskar du ytterligare upplysningar om den aktuella uppsatsen så får du gärna höra av dig till någon av oss uppsatsskrivare, på telefon eller mejl.

Petra Engström

Tel. xxxx-xxxxxx

.....@hotmail.com

Karolina Magnusson

Tel. xxxx-xxxxxx

.....@hotmail.com

Tack på förhand för att du deltar i vår undersökning!

Med vänliga hälsningar

Petra Engström & Karolina Magnusson

Bilaga 2

Intervjufrågor

- ✚ Hur många år har du arbetat som specialpedagog?

- ✚ Vilka erfarenheter har du av att arbeta med barn som har tendenser till dyslexi i förskolan?

- ✚ Vilka kunskaper anser du att det finns om dyslexi ute på förskolorna?

- ✚ Hur kan man som pedagog se tendenser till dyslexi i förskolan?

- ✚ Vad finns det för olika arbetsmetoder i förskolan som kan användas för att förebygga dyslexi.

- ✚ Vilken/vilka metoder skulle du rekommendera?